

sociāldemokrāti – maziņu sociālistu partijas līderi Marģers Skujenieks un Rūdolfs Lindiņš, kuri pilnā balsī brēca par ebreju invāzijas lavīnu Latvijā un šīs tautības “parazītismu”. Acīmredzot tas tobrīd viņiem bija politiski izdevīgi, vervējot piekritējus lauksaimnieku un jaunsaimnieku vidū...”²⁶ Tāds ir prof. Dribina uzskats. Bet arī šeit rakstītam nav nevienas atsauces. Skaidri redzams, ka minētām personām ar atšķirīgiem politiskiem uzskatiem nav piemēroti vienādi kritēriji.

Tātad gan apskatītie rokasgrāmatas šķirkļi, gan vēstures atskats ir līdzīgi – tie rakstīti bez apstipriņošām atsaucēm un bez jebkādiem izskaidrotiem kritērijiem, tie nav objektīvi, un sniegtā informācija balstās uz autoru uzskatiem un apgalvojumiem.

Tāpēc *Handbuch des Antisemitismus* šķirkļi par Latviju un deviņiem latviešiem neatbilst zinātniska raksta prasībām. Tāpēc vismaz ministram Bergam un publicistam Blankam nav vietas šajā rokasgrāmatā. Viņiem vieta ir pavisam citur. Jurists un publicists Arveds Bergs bija Satversmes sapulces un trīs Saeimu deputāts, divu valdību iekšlietu ministrs. Viņam ir liela loma Latvijas valsts nostabilizēšanā.²⁷ Publicists Ernests Blanks ir pirmais, kas publicēja Latvijas neatkarības ideju, kas pētīja un popularizēja 19. gadsimta latviešu tautas atmodu, un pirmais, kas nosauca to laika posmu, kurš vainagojās ar Latvijas Republikas pasludināšanu, par latviešu tautas otro atmodu.²⁸ Tāpēc Latvijas valsts neatkarības atjaunošanu 1991. gadā saucam par trešo atmodu.²⁹

Pēteris Alberts

²⁶ Dribins (2002). *Antisemitisms un tā izpausmes Latvijā*, 85. lpp.

²⁷ Uldis Lasmanis (1997–2000). *Arveds Bergs*. Sk. 19. atsauci.

²⁸ Uldis Gērmanis (1972). Ernests Blanks – publicists un ideologs. *Jaunā Gaita*, 90, 52. lpp.; Pēteris Alberts (2008). Latvijas valsts neatkarības ideja – Ernesta Blanka loma tās publicēšanā. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 2, 47.–60. lpp.

²⁹ Jānis Stradiņš (1992). *Trešā atmoda*. Rīga: Zinātne.

PIEZĪMES PAR PĒTERA ALBERTA RECENZIJU

Šeit sniedzu savas piezīmes pie LZA goda doktora Pētera Alberta recenzijas par Berlīnes Tehniskās universitātes Antisemitisma pētīšanas centra sagatavotām un izdotām “Antisemitisma rokasgrāmatas” (*Handbuch des Antisemitismus*) pirmajām divām grāmatām: “Zemes un reģioni” (Mīnhene, 2008) un “Personas” (Berlīne, 2009).

Recenzents devis šo sējumu kopnovērtējumu un detalizēti vērtējis tajos ievietotos Latvijas vēsturnieku rakstus. No 262 autoriem trīs – Dr. Leo Dribins, Dr. Inese Runce un Mg. Ilja Ļenskis – ir mūsējie. Sējumu 1773 lappusēs viņu publicējumi aizņem apmēram 13 lappuses.

Recenzents tās sīki izvērtējis un komentējis. Kā autors varu būt gandarīts; katra atsauksme liecina, ka manu darbu kāds ir iepazīnis un tas radījis viņā zināmu interesi. Diskusijās vienmēr esmu ieguvis stimulu turpmākai pētniecībai, arī šoreiz.

Savas piezīmes par recenziju veltu arī "Latvijas Vēstures Institūta Žurnāla" lasītājiem.

Berlīnē esošo Antisemitisma pētīšanas centru nodibināja 1982. gadā, "aukstā kara" pašā karstumā, kad pilsēta bija sadalīta ar mūra un dzelondrāšu robežu. Centrs atradās Rietumberlīnē. Tā zinātnieki stāstīja pasaulei par antisemitisma ļaunuma rašanos, izplatību un varmācības šausmām kā Rietumos, tā Austrumos. Centra vēsturē izcila loma bija no Minhenes nākošam profesoram Wolfgangam Bencam. Tagad viņš ir emeritējies un no 2011. gada 31. marta nav vairs arī šī centra profesors. Zinātniskā vadītāja no 2011. gada 1. jūnija ir profesore Stefānija Šilere-Springoruma, zinātniskā sekretariāta vadībā svarīga loma ir profesoram Verneram Bergmanam, izcilam un drosmīgam mūsdienu antisemitisma, neonacisma un labējā radikālisma atmaskotājam. Tagad priekšplānā izvirzās jaunatnes radikalizācijas tēma.

Tiek gatavots arī plašs publicējums par antisemitisma klātbūtni Vācijas Demokrātiskajā Republikā, par anticionisma ideoloģisko virzienu komunistisko valstu blokā. Viens centra projekts pēta ebreju iznīcināšanu Baltkrievijā 1941.–1944. gadā. Nav apstājusies arī "Antisemitisma rokasgrāmatas" turpmāko sējumu sagatavošana.

Dr. Pēteris Alberts savā recenzijā raksta, ka enciklopēdijās jābūt tikai "pieņemtiem faktiem, nevis apstrīdētiem uzskatiem". Šo apgalvojumu es nesaprotu. Antisemitisma kritika gandrīz vienmēr radījusi "apstrīdējumus". Jo ir personas, grupas, organizācijas u.tml., kuras ir ieinteresētas antisemitisma grēku noklusēšanā, noliegšanā, mazināšanā. Turklāt, ja mēs katram enciklopēdijā minētajam faktam pievienotu esošās avotu atsauces, tad izdevums pārvērstos par uzzīņu bibliogrāfiju, kurā rakstu tekstam paliktu gaužām maz vietas. – Tā vairs nebūtu enciklopēdija, bet uzzīņas avotu reģistrs.

Atlasot rakstus par personām, vadījos no "Antisemitisma rokasgrāmatas" redkolēģijas ieteikuma vispirms parādīt:

1. Antisemitiskos autorus un ideoloģiju radītājus, pamatlicējus un darbīgākos "idejas" izplatītājus.

2. Spilgtas personas, kuras tikai atsevišķu jautājumu lokos un periodos propagandēja antisemitiskus uzskatus. Tāds, piemēram, latviešu vidū bija Ernests Blanks. Izcilais vēsturnieks Andrievs Ezerģails arī atzīst, ka 20. gados E. Blanks "bija pazīstams antisemīts".¹ Pat 1935. gadā Rīgā izdotajā grāmatā "Tautiskās vienības ideja atmodas laikmetā" E. Blanks 54. lappusē apgalvoja, ka neatkarīgajā Latvijas Republikā "latviešu – žīdu – krievu – poļu u.tml. partijdemokrātija" nav sargājusi latviešus no "pārtautošanas" un svešinieku "saimnieciskās ekspluatācijas". Nācijās sabrukumu esot novērsis 15. maija apvērsumā atdzimušais latviskais valdošais nacionālisms. Vēlāk E. Blanks šo uzskatu vairs nepropagandēja.

3. Politiskus darbiniekus un finansistus, kuri aktīvi veicinājuši antisemitisku organizāciju, partiju, preses izdevumu radīšanu un izplatību. Tāds bija Arveds Bergs.

4. Marginālu un vadošu antisemitisku grupu un organizāciju līderus. Piemēram, G. Celmiņš.

¹ Sk.: Andrievs Ezerģails (1999). *Holokausts vācu okupētajā Latvijā 1941–1944*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 135. lpp.

5. Izcilus autorus, kuri cīnījās pret antisemītismu. Valstsvīrus, kuri bija ebreju aizstāvji, veicināja viņu ieceļošanu un dalību ekonomiskajā un kultūras dzīvē. Tādēļ atrodam arī rakstu par J. Pilsudski.

No vācbaltiešu cilmes negants antisemīts bija Pēteris Heincs Serafims no Zasmusižas (1902–1979). 1919. gadā kā landesvēra karotājs viņš cīnījies arī pret latviešu nacionālo armiju. Pēc tam, aizbēdzis uz Vāciju, iestājies nacionālsociālistu partijā un Kēnigsbergā kļuvis par ievērojamu vācu antisemītu, grāmatas “Ebrejība Austrumeiropas telpā” autoru. Pēc nacisma sagrāves no soda viņu paglāba sadarbība ar Gēlena izlūkdienu, kas kalpoja ASV militārajām iestādēm. – Par šo personu “Rokasgrāmatā” raksta H. K. Petersens.

Recenzents pārmet, ka neesmu minējis čekas komisāru Semjonu Šustinu. Man nav pierādījumu, ka viņš būtu vajājis Latvijas ebrejus tādēļ, ka pats bijis antisemīts. Tādi apvainojumi nav arī Latvijas Ģenerālprokuratūras 1996. gada 8. februāra ierosinājumā pret S. Šustinu.

Vērtīgas ir P. Alberta piezīmes par A. Melliņu un J. Mārtinsonu. Sapratu, ka “Rokasgrāmatā” noteikti jābūt plašam rakstam par Rīgas Antisemītisma institūta darbību 1941.–1944. gadā. Tas parādīs šī necilā nacisma perēkļa negatīvo lomu Latvijā vācu okupācijas gados. Līdz šim par to galvenokārt rakstīts Vācijas publicējumos.

Minēšu vēl dažas nelielas, epizodiskas piezīmes.

1. Autorparaksta R. Č. piederību Raimundam Čakam īpašā uzskaitē pierāda izcilā bibliogrāfa Alberta Ģintera 1941.–1943. gadā sastādītā publikāciju kartotēka, kas glabājas Latvijas Nacionālās bibliotēkas Letonikas nodaļā. Kartotēkas sadaļā “Personu rādītājs” dots daudzu tālaika preses rakstu autoru parakstu atšifrējums.

2. Vācu vārds “festgenommen” nāk no vārda “festnehmen”, kas latviešu valodā atbilst vārdiem: aizturēšana, apcietināšana, arestēšana.² Norādīti 1941. gada jūnijā arestētie un izsūtītie Latvijas pilsoņi. Tie visi ir represētie, ko PSRS soda orgāni aizveda no Latvijas.

3. Kara gaitu Latvijā 1918.–1920. gadā arī citos vācu izdevumos dēvē par “Bürgerkrieg”, t.i., pilsoņu karu. – Tāds ir raksta rediģētāju skatījums, kas vācu historiogrāfijā joprojām tiek lietots.

Strādāsim, pētīsim, pierādīsim!

Leo Dribins

² Sk.: *Vācu-latviešu vārdnīca* (2002). Rīga: Avots, 338. lpp.